

Jean-Michel Maldamé. *Monoteizem in nasilje: Krščanska izkušnja*. Celje: Mohorjeva družba, 2020. 194 str. ISBN 978-961-278-456-0.

Leta 2018 je založba Slovenska matica slovenskemu bralcu ponudila knjigo *Totalna religija*, prevod Alfreda Leskovca nemškega dela *Totale Religion* izpod peresa nemškega egiptologa in religiozologa Jana Assmanna. To je bila dobra odločitev. Založbi smo za prevod hvaležni. Vendar je v isti knjigi natisnila tudi razmišljanje z naslovom *Modernost je pravi sovražnik monoteizma*, ki pa bralca kar malo zavede. Bralec bi pričakoval, da ga bo besedilo uvedlo v logiko Assmannovega razmišljanja, toda pisanje je vse prej kakor to. Avtor v svojem razmišljanju vrže v isti koš besede nasilja v Bibliji, vojne v zgodovini Cerkve, pedofilijo katoliških duhovnikov in finančne škandale v Cerkvi, ki z Assmannom nimajo nobene povezave. Za vse nepravilnosti pa najde razlog v krščanskem Svetem pismu. V oči bode predvsem dejstvo, kako avtor tega razmišljanja »zelo po svoje« tolmači Assmanna. Slovenski kulturni prostor potrebuje resno študijo o vzrokih za nasilje v krščanstvu. Ta izziv je sprejela Celjska Mohorjeva družba, ki se je odločila slovenskemu kritičnemu bralcu ponuditi krščansko izkušnjo nasilja v monoteizmu. Temu merilu ustreza knjiga *Monothéisme et violence* francoskega dominikanca Jeana-Michela Maldaméja, teologa in priznanega strokovnjaka za razmerje med znanostjo in religijo. Naj navedemo le nekaj knjig, ki so prišle izpod njegovega peresa: *Création et providence: Bible, science et philosophie* (Cerf, Pariz 2006), *Le*

péché originel: foi chrétienne, mythe et métaphysique (Cerf, Pariz 2008), *Création par évolution: science, philosophie et théologie* (Cerf, Pariz 2011). Maldaméjevo francosko besedilo je prevedla Vesna Velkovich Bukilica in Celjska Mohorjeva družba je knjigo naslovlila *Monoteizem in nasilje*, s podnaslovom *Krščanska izkušnja*. Najstarejša slovenska knjižna založba želi s to knjigo bralcem ponuditi znanstveni in korektni vpogled v tematiko nasilja v krščanstvu.

Izhodišče avtorjevega razmišljanja je nasilno vedenje monoteističnih vernikov, ki ga ne moremo zanikati, kakor tudi ne moremo spregledati besed nasilja v starozaveznih knjigah, v katerih Judje in kristjani prepoznavamo božje razodetje. Ta dejstva postavijo monoteizem na zatožno klop. V preteklosti so že mnogi izrekli sodbo nad monoteizmom. Maldamé v prvem poglavju navaja Schopenhauerja in Nietzscheja, ki sta razlog za nestrpnost našla v veri v enega (ljubosumnega) Boga. Njuno logiko razmišljanja je prevzela francoska filozofija 20. stoletja. Vendar se dominikanec ne zadržuje pri hitrih obsodbah monoteizma. Takoj izpostavi pomen zgodovine religij in egiptologa Jana Assmanna, ki upošteva zgodovinski razvoj judovstva in krščanstva. Obsojanje monoteizma in poveličevanje politeizma temeljita na treh oseh: prva je filozofija narave; druga je antropološki pristop, po katerem je človek sam svoj stvarnik z moralo, ki je utemeljena na samopotrjevanju; tretja os pa je sklop religioznih in političnih dejavnikov, tudi družbenih. Maldamé se loti kritike krščanstva v povezavi z njegovimi viri, torej v

povezavi s svetopisemskimi besedili. Ena od kvalitet knjige je opredelitev temeljnih pojmov, ki jih teologi in religiozologi uporabljamo. V drugem poglavju avtor razloži, kaj je monoteizem, kaj religija in kaj nasilje. V tretjem poglavju predstavi razliko med vero in religijo ter pomen kulture in civilizacije za razvoj religije. Prav tako razlikuje krščanstvo od krščanske družbe. Ko so bralcu ti pojmi domači, se v četrtem poglavju sreča s sveto in pravično vojno in kako sta o vojni sami razmišljala sv. Avguštin in Tomaž Akvinski. Šele ko so ti pojmi opredeljeni, Maldamé v petem poglavju razloži, zakaj je ljubosumni Bog lahko razlog za monoteistično nasilje in zakaj so se krščanski voditelji navdihovali ob jeziku nasilja, ki so ga našli v starozaveznih knjigah. Maldamé v zadnjem delu knjige pove, da jezika nasilja v Kristusovem nauku ni. Pričakovali bi, da bi se avtor na tej točki bolj razpisal, vendar Maldamé želi bralca naučiti predvsem branja in razumevanja jezika nasilja v stari zavezi. Mnogi so namreč imeli skušnjavo, da bi jezik nasilja preprosto izbrisali iz knjige krščanskega božjega razodetja, vendar Jezus ni ukinil niti črke postave, zato se seznanimo s štirimi pomeni Svetega pisma. Ker je Maldamé v začetku svoje knjige krščanstvo postavil

na zatožno klop, bi vsekakor pričakovali, da bo uporabil vse svoje moči za rehabilitacijo krščanstva. To pa je le bežno omenjeno. Avtor knjige se bolj zadržuje pri starozaveznih besedilih, v katerih je jezik nasilja pereč. Pa bi tudi v tem kontekstu pričakovali »opravičilo« ali vsaj temeljitejšo razlago, zakaj je jezik nasilja uporabljen. To nepopolnost dopolnjuje spremna beseda, v kateri je pojasnjen kronološki nastop monolatrije, ki stoji v ozadju »ljubosumnega Boga«. Prav tako je v predgovoru preprosto in plastično predstavljen krščanski odnos do »božje besede, ki nagovarja k nasilju«.

Slovenskim bralcem se ponuja literatura, ki bo uporabna kot pripomoček v debatah in pri iskanju osebne identitete. Prepričani smo, da se vsak kristjan v pogovoru o nasilju v religijah vpraša, komu veruje in kako veruje. Morda knjiga nekemu ne bo zadovoljiv odgovor na vsa vprašanja, ki se mu postavljajo. Bo samo izhodišče za vprašanje, ki so si ga teologi postavljali skozi stoletja in ki ga ni mogoče zaobjeti zgolj v eni sami knjigi. Knjiga je dobra in strokovna, a o tej problematiki bo treba še razmišljati in napisati ali prevesti še kako delo.

Mari Jože Osredkar